

KRONIKA

DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA
POVJERENSTVO NAGRADE *DANA HRVATSKE KNJIGE*

NAGRADU »JUDITA«
za najbolju knjigu ili studiju o hrvatskoj književnoj baštini,
posebno o humanističko-renesansnoj u 2022. godini
dobila je

RUŽICA PŠIHISTAL

za knjigu
STUDIJE O MARULIĆEVOJ JUDITI
Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2022.

O b r a z l o ž e n j e :

U konkurenciji znanstvenih knjiga kandidiranih za Nagradu hrvatske knjige *Judita* zasluženno prvenstvo pripalo je knjizi *Studije o Marulićevoj Juditi*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2022., čija je autorica prof. dr. sc. Ružica Pšihistal, renomirana znanstvenica i redovita profesorica Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Knjiga sadrži 327 stranica i obuhvaća pet opsežnih poglavlja: *Marulićeva Judita prema biblijskoj Juditi*, *Marulićeva Judita u alegorijskim čitanjima*, *Razvijene ili epske usporedbe u Juditi*, *Tradicijska kultura i naša jezična zajednica u Juditi*, *Nevolje biblijske i Marulićeve Judite s kanonima*, sveukupno 23 izvorna znanstvena rada, a svako poglavlje započinje uvodnom i zaključnom raspravom, što tvori još deset radova koji otvaraju znanstvenu problematiku i pružaju svojevrsnu sintezu svakog poglavlja. Pored toga knjiga sadrži i opsežan popis literature s više od 600 jedinica (mnoge od njih inovativno korisne

i do sada neprimijećene), imensko i predmetno kazalo, zasebno kazalo biblijskih referenci i slikovne priloge. Ovaj je kapitalni doprinos detaljnom analiziranju Marulićeva proslavljenog hrvatskog prvijenca nastao kao višedecenijski rad, a srž knjige predstavljaju nadopunjena istraživanja realizirana za potrebe nekadašnje autoričine disertacije. Pretežu ipak potpuno nove rasprave nastale uz primjenu novih metodoloških postavki.

U prvom poglavlju autorica je sustavno raščlanila biblijske verzije teksta o Juditi u *Septuaginti* i *Vulgati* sv. Jeronima, kao i detalje preinaka provedenih u procesu tridentske kanonizacije teksta, te je ispravno prikazala do sada zanemari-van kapitalan oslon Marulića na Jeronimovu *Vulgatu*. Potom je u prvom poglavlju prvi put temeljito opisala odnos između predloška biblijskog teksta (tj. hipoteksta) i Marulićeve umjetničke epske realizacije (tj. hiperteksta) te je argumentirano potvrdila umjetničku autonomnost Marulićeva književnog ostvarenja. U tom poglavlju ključno je naglašeno shvaćanje biblijske Judite kao *historije* – prema poimanju patrističkih i srednjovjekovnih autora, istinskog događanja koje je izvedeno prema Božjem strukturiranju događajnosti. Marulićeva *Judita*, poštujući biblijsku događajnost, postaje djelo hipertekstualnog žanra jer se uporabom epskih konvencija dodatno provodi autorska prestilizacija i ujedno se dodatno estetski kodira predložak. Međutim, usprkos Marulićevoj samostalnoj umjetničko-izražajnoj nadogradnji, autentičnost biblijske Judite nije poništena; prema Pšihistal, ona predstavlja »prototekst«, tj. snažan tekst koji može generirati nove tekstove bez gubitka temeljnog značenja, pri čemu ima transformirajući učinak u odnosu na novostvorenu žanrovsku realizaciju. Time je primijenjena metoda koncepcija Gérarda Genettea u pristupu palimpsestnim oblicima teksta. Nadalje, Marulićev ep temeljito je uspoređen s brojnim vodećim europskim ranokršćanskim i potom renesansnim epovima (od Sedulija, Aratora, Klaudija Marija Viktora do Girolama Vide i Jacopa Sannazara). Završetak prvog poglavlja radom *Ecce femina* razrađuje moderno koncipiran pogled na Marulićevu sofisticiranu izgradnju jake tipologije ženskog lika koji kulminira u estetskom strukturiranju dotjerivanja i pripremanja za kapitalan čin dominacije nad Holofernom, ali pritom ne gubi tradicijske i kršćanske vrline poimanja lika žene.

Drugo poglavlje bitno korigira dosadašnju dominaciju protuturske političke alegorije u znanstvenom odčitavanju *Judite*. Iako autorica ne negira analogiju između biblijske starozidovske i neprijateljske, odnosno hrvatske i turske opasnosti, ona joj oduzima isključivost i u žarište semantičkog alegorijskog odčitavanja vraća izvornu teološku poruku, identičnu u biblijskom i Marulićevu tekstu, o potrebi pouzdanja po kojem Bog spašava sebi odan narod u vremenima političko-egzistencijalne i etičko-vjerske pogibelji. Upravo iz spomenute teze izvire i Marulićev poticaj na nasljedovanje lika Judite, što Pšihistal obrazlaže i na primjeru važnog parateksta Marulićeve uvodne *Posvete*.

Veliki doprinos poetološkom i stilskom proučavanju Marulićeva djela Pšihistal je pružila i u trećem poglavlju, u kojem se u teoriji i na primjerima

rašćlanjuje svrhovitost i visoki domet Marulićeve uporabe tropa i stilskih figura, posebice razvijenih ili epskih usporedbi u kontekstu klasičnog epa, te se pritom razlaže i sam Marulićev leksem *prilika* (izričito označen na sedamnaest mjesta u epu). Posebna retoričko-stilistička analiza razmatra odnos između primarnoga i sekundarnog objekta zahvaćenog u razvijenoj poredbi.

Kao najizvorniji novum u proučavanju *Judite* moramo istaknuti poglavlje koje proučava ulogu i prisutnost hrvatske tradicijske narodne kulture u Marulićevom epu, pri čemu autorica na više primjera argumentira kako u opis i karakterizaciju, najčešće negativnih likova, prodiru izrazi koji pripadaju području tradicijske kulture. Time ujedno dokazuje da *Judita* pripada vernakularnom humanizmu, u kojem Marulić povremeno promišljeno otvara granice između visokog i pučkog (uvjetno rečeno) niskog stila i time ujedno čini strukturalni odmak od monolitnog uzvišenog stila tipa »vergijanskog« epa.

Naposljetku, u petom poglavlju autorica otvara neistražen problem položaja Marulićeve *Judite* u kanonu hrvatske književnosti i kritičke percepcije kroz povijesna razdoblja do danas. Njezino se proučavanje sučeljava s afirmativnom književnom recepcijom, ali i raznim zabludama, pokušajima redukcionizma, u kojima se smionu dotiču i ideološka zastranjenja, među kojima se ističe neshvatljiva cenzura rada Vladimira Filipovića o etičko-filozofskom usmjerenju Marka Marulića; i rad i usmjerenje zasmetali su komunističkom jednodumlju.

Ružica je Pšihistal napisala sjajnu znanstvenu knjigu s cjelovitim uvidom u književnopovijesna i komparativna proučavanja hrvatskog humanizma i uloge Marulićeve *Judite*, a ujedno ju je nadogradila izvornim zapažanjima i tezama te suvremenim teoretsko-metodološkim pristupom. Posebnu specifičnost afirmaciji Marulićeva djela pruža i okolnost da je višegodišnju pozornost i znanstveno-analitičku realizaciju postigla upravo znanstvenica iz Osijeka, kojoj čakavski književni izričaj Marulićeva doba ne pripada u zavičajno nasljeđe. Međutim, Pšihistal je taj izričaj izvrsno savladala i u knjizi pokazala njegovu povijesnu i nadvremensku vrijednost te time uzorno posvjedočila Marulićevu neupitnu pripadnost književnom kanonu.

Pored nagrađene knjige, članice Povjerenstva svakako žele posebno pohvaliti i odličnu knjigu nepoznatih pisama Josipa Kosora Stefanu Zweigu koju je priredio Ivica Matičević, u izdanju Matice hrvatske, Zagreb, 2022. (*Josip Kosor – Moj prijatelj Stefan Zweig. Nepoznata pisma Josipa Kosora Stefanu Zweigu*). U knjizi je s njemačkog prevedena ova do sada nepoznata korespondencija (od 1909. do 1938.) koju je priređivač Ivica Matičević otkrio u kolekciji Stefana Zweiga u Sveučilišnoj biblioteci Državnog sveučilišta New Yorka u Fredoniji. Prepiska osvjetljava prvo poznanstvo, potom prijateljstvo dva autora, kao i prodor Kosorovih djela na austrijske i ostale međunarodne pozornice. Posebnu znanstvenu vrijednost predstavlja temeljita, opsežna, a zanimljivim stilom pisana Matičevićeva znanstvena studija koja znalčki komentira i analizira ovu građu, prilazi joj sa strašću istraživanja nepoznanica i dovodi je u odnos sa cjelokupnim

Kosorovim životom i radom. Time postaje nezaobilaznom literaturom u svakom daljnjem proučavanju Kosorova djela, a ujedno se odlikuje i poticajnim afektivnim odnosom prema istraživanju građe koja na prvi pogled može biti monotona, ali se u koncepciji nadarenog istraživača razotkriva kao uzbuđljiva, dinamična priča o životima dvaju književnika.

Zagreb, 3. travnja 2023.

dr. sc. Hrvojka Mihanović-Salopek

DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA
POVJERENSTVO NAGRADE *DANA HRVATSKE KNJIGE*

NAGRADU »DAVIDIAS«

za najbolji prijevod djela iz hrvatske književne baštine na strane jezike
ili najbolju knjigu/studiju inozemnog kroatista o hrvatskoj književnoj baštini
u 2022. godini
dobio je

GUY SPIELMANN

za studiju

»LA COMÉDIE RAGUSAINE AU TOURNANT DES XVIIe ET XVIIIe
SIÈCLES: UN FAUX AIR DE MOLIÈRE« (»Dubrovačka komedija na
prijelazu XVII. u XVIII. stoljeće: prividni Molière«)
objavljenu kao predgovor knjizi *Deux »moliérades« croates. Ilija Kuljaš suivi
de Andro Stitikeca (Dvije hrvatske »moliérade«. Ilija Kuljaš; Andro Stitikeca)*
Prozor éditions, Rueil-Malmaison, 2022.

O b r a z l o ž e n j e :

Nagrada *Davidias* Dana hrvatske knjige dodjeljuje se za najbolji prijevod djela iz hrvatske književne baštine na strane jezike ili za najbolju knjigu, odnosno studiju inozemnoga filologa o hrvatskoj književnoj baštini.

Ove 2023. godine nagrada se dodjeljuje izvanrednom profesoru dr. sc. Guyu Spielmannu sa Sveučilišta Georgetown u Washingtonu (Georgetown University in Washington D.C.) za najbolju studiju o hrvatskoj književnoj baštini pod naslovom »*La comédie ragusaine au tournant des XVIIe et XVIIIe siècles: un faux air de Molière*« (»*Dubrovačka komedija na prijelazu XVII. u XVIII. stoljeće: prividni Molière*«), objavljenoj kao predgovor knjizi *Deux »moliérades« croates. Ilija Kuljaš suivi de Andro Stitikeca (Dvije hrvatske »moliérade«. Ilija Kuljaš; Andro Stitikeca)*, Prozor éditions, Rueil-Malmaison, 2022.

Obilježavanje Molièrevih obljetnica diljem svijeta 2022. i 2023. godine privuklo je pozornost međunarodne humanistike na vrlo značajan i iznimno bogat korpus hrvatskih prijevoda i adaptacija francuskoga dramatičara. Moliérade kao najmarkantniji segment hrvatskih frančezarija odraz su paneuropske mode u koju su se hrvatski prevoditelji uključili i počeli se Molièrevim tekstovima zabavljati već za života samoga Molièrea, od posljednje trećine XVII. stoljeća, da bi se potom

moliérade intenzivno širile tijekom XVIII. stoljeća u svim hrvatskim idiomima te ubrzo postale impozantna pojava u europskom kontekstu. Uz tu poznatu činjenicu hrvatskih moliérada kao jednoga od najistaknutijih fenomena komparativne povijesti hrvatske književnosti i kulture, danas, u XXI. stoljeću, one su napokon zaslužno postale predmet zanimanja ne samo hrvatskih filologa nego i širega kruga inozemnih kroatista, slavista, romanista i komparatista. U tom kontekstu, studija Guya Spielmanna nije samo prigodan popratni tekst izdanju francuskih prijevoda dviju hrvatskih moliérada – *Ilije Kuljaša* i *Andra Stitikece* – nego je to studija koja bitno obogaćuje temu moliérada kao važne činjenice hrvatske, ali i čitave europske književne baštine.

U njoj Guy Spielmann primjenjuje inovativne teze o omeđenju uvriježenoga pojma »adaptacija« na taj fenomen i o neophodnoj primjeni pojmova »kruženja«, »cirkulacije« književnoga teksta. Spielmann najprije dokazuje da dubrovačka komedija *Ilija Kuljaš* nije puka »redukcija« Molièreove komedije *Građanin plemić*. On promišljanjem strukture hrvatskoga dramskog teksta razlučuje »vezivne scene« i »scene za izvedbu« prema obrascu naglašenije tradicije vrste *commedia dell'arte*, s kojom se međutim pritom ne asimilira. S druge strane, komedija *Andro Stitikeca*, u kojoj je filologija do sada prepoznavala elemente Molièreova *Škrtača*, *Ženidbe na silu*, *Umišljenoga bolesnika* i dr., prema Spielmannu se može razumjeti s pomoću strukture dramskoga mozaika koji u konačnici nudi zaključak čak suprotan Molièreovu izvornom naglasku.

Slijedom argumenata, Spielmann je dokazao da bi bilo pogrešno u hrvatskim prerađabama prepoznavati tek blijeđe surogate Molièreova djela. Na primjeru dviju odabranih dubrovačkih komedija dokazano je da su hrvatske moliérade Molièrem svakako nadahnute, ali su nastale u vlastitom tonalitetu, za koji Spielmann ističe da ih ne treba razumjeti kao dug susjednim kulturama nego kao autohtonu književnost u prirodnom procesu književnoga »kruženja«. Takav zaključak otvara prostor novom pristupu i razumijevanju pojave moliérada u hrvatskoj kulturi.

Studija sveučilišnoga profesora Guya Spielmanna o hrvatskoj književnoj baštini kao dijelu europske kulture izrazito je važna koliko iz romanističke i komparatističke toliko i iz kroatističke perspektive. Zahvaljujući Spielmannovoj analizi, ubuduće neće više biti dovoljno nabrajati i zbrajati razlike između izvornoga i prevedenoga teksta. Spielmann je pokazao da istraživanja svjetske povijesti književnosti i umjetnosti kroz odnose izvornika i prijevoda imaju za cilj razumjeti cirkulaciju i regeneraciju umjetničkoga djela u kontekstu koji je drukčiji od konteksta izvornika. Cilj je dakle razumjeti tekst kao integraciju. Ona u slučaju hrvatskih moliérada dokazuje koliko vrijednost Molièreova izvornika toliko i vrijednost hrvatskoga dramskog teksta kao stvaranja novoga, originalnog sklada. Spielmann pristupa odabranim hrvatskim komedijama nastalima na dubrovačkom području upravo u njihovoj kvaliteti od cirkulacije do integracije, kojom se one mogu mjeriti sa srodnim pojavama diljem Europe, a pritom hrvatske moliérade nad europskima imaju kvantitativnu i kvalitativnu samosvojnost.

Studija Guya Spielmana »*La comédie ragusaine au tournant des XVIIe et XVIIIe siècles: un faux air de Molière*« otvara širok horizont pronošnja vrijednosti hrvatske književne baštine i doprinosi njezinu svjetskom odjeku te predstavlja bitan poticaj za buduća istraživanja hrvatskih moliérada i hrvatske književnosti uopće u kontekstu europske i svjetske književnosti.

Zagreb, 3. travnja 2023.

prof. dr. sc. Cvijeta Pavlović

DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA
POVJERENSTVO NAGRADE *DANA HRVATSKE KNJIGE*

NAGRADU »SLAVIĆ«
za najbolji autorski knjigom objavljen prvijenac u 2022. godini
dobila je

MIME JURAČAK

za zbirku priča
SITAN ŽIVOT
Naklada Jesenski i Turk, 2022.

O b r a z l o Ź e n j e:

Slavić, jedna od tri Nagrade Dana hrvatske knjige, namijenjena je najboljoj autorskoj knjizi prvijencu objavljenoj u prethodnoj godini. Na natječaj je prijavljeno trinaest u 2022. godini objavljenih knjiga, osam poezije i sedam proze (romani, zbirke priča, putopis), a jedna knjiga nije došla u obzir za nagradu budući da autoru nije prva objavljena. Zanimljivo je i pohvalno što su prve knjige pretežito mladim, ali već prepoznatljivim autorima objavili i ugledni izdavači – nadamo se s vjerom da si stvaraju kvalitetne buduće autore – zatim lokalni izdavači koji podržavaju svoje, ali ne samo lokalne autore, ili su prve knjige vlastita naklada, možda zbog toga što su autori izgubili vjeru u izdavače, ali vjeruju u svoj tekst. Pohvalnim smatramo i što je dio prvih objavljenih knjiga nastao potaknut nagradama s natječaja za rukopis (*Gervais*, *Prozak*, POU Velika Gorica i dr.). Nadamo se da će se i ovogodišnji nagrađenik idućim svojim knjigama iskazati na hrvatskoj književnoj sceni kao što se potvrdila i većina prethodnika, dobitnika *Slavića* od 1997. godine naovamo, poput Monike Herceg, Tanje Mravak, Nade Gašić, Stjepa Martinovića, Tanje Belobrajdić, Gorana Gatalice, Karmele Špoljarić, Gordana Nuhanovića.

Ocjenjivački sud procjenjuje najboljom i nagradu *Slavić* dodjeljuje zbirki priča *Sitan život* Mime Juračak, koju je u biblioteci Beletrina objavila Naklada Jesenski i Turk (urednik Kruno Lokotar). Knjiga je objavljivanje izborila nagradom *Prozak* za najbolji rukopis autora do 35 godina za 2021.

Zbirka, koju autorica posvećuje *Mami, tati i bratu*, sastoji se od sedamnaest priča podijeljenih u dvije cjeline, *Blake* i *Čišćenje*. Kao zrela i sadržajno aktualna (primjer je postpotresna priča iz autoričina zavičaja »Uloviti Dabra – o Francu iz kontejnera, s crnim vrećama«) i stilistički zanimljiva proza (primjer je sitnoživotni

citat iz finala priče »Presjek«: »Sav bi se svijet poda mnom rastvorio kao dinja kad je ljeti isiječem da iz nje iscuri sva ona voda, kad mi se po rukama cijede koštice, a ja ih ližem kao pas kosti«), donoseći često nestvarne sudbine te, prema potrebi, mijenjajući muškoga i ženskoga pripovjedača, zbirka *Sitan život* pripovijeda jednostavnost, i ljepotu i ružnoću svakidašnjice, sitnih života zanimljivih likova, kakvih se može naći posvuda oko nas, s njihovim potragama za ljubavlju, srećom, ostvarenošću i važnošću u svijetu. Samo jedan od takvih, u više priča, lik je djeda s kojim pripovjedačica dijeli pouzdan svijet koji nestaje i, primjerice, pivo u priči »Prodaje se«. Svjedoče o tome i naslovi: »Dlake kafkijanskoga ugođaja«, »Kokpit za katastrofu«, »Future«, »Zaključavanje«, »Očenaš«, »Hrđa«, »Sitan život«...

Nagrađenica je 1986. rođena u Sisku, diplomirala je filozofiju i knjižničarstvo, radi kao knjižničarka. Bavi se pisanjem i ilustriranjem (ilustrirala je i naslovnice svoje prve knjige!). Kratke priče objavljivala je u zbornicima natječaja *Lapis Histriae* te u različitim časopisima i na portalima, a za njih je višekratno nagrađivana (*Vranac, Ulaznica, Metafora, Prozak i Stjepko Težak*).

Ocjenjivački sud pohvaljuje i zbirku pjesama Ivana Jakopovića *Blues divljega proljeća* (Vlastita naklada, Zagreb 2022.), koja na moderan, ali iskren i profinjen način problematizira temu otuđenja u suvremenom društvu, a posebice devijaciju osjećajnosti u ponašanju, odgoju i cjelokupnom svjetonazoru najsuvremenije generacije mladih. Čak i kad se javlja emotivnost i afektivno suosjećanje ili odgovornost u ljubavi, mnogi zaziru od tih karakteristika, upravo zbog toga što je moderno vrijeme pomodno uvjetovano brojnim hiper-slobodama. Jakopovićevo je stvaranje tim zanimljivije i važnije jer je nastalo usprkos nedaćama i fizičkim preprekama koje je život donio autoru. Zbirka *Blues divljega proljeća* daje nadu u svekoliku obnovljivost umjetnosti riječi i umjetnosti uopće.

Zagreb, 3. travnja 2023.

Božica Brkan

